

Kerkelijk Café

Vredesweek, 27 september 2015, Lebuinuskerk

Na een welkom door Hans van Olst, spreekt Hans Magdelijns met **Aziz Beth Aho**, voorzitter van de **Aramese Beweging voor Mensenrechten** en de aanwezigen, over de christelijke diasporagemeenschappen in Overijssel. Hier wonen duizenden Armeniërs en Suroyo's, die samen acht kerken hebben.

Inleidend gesprek

Hans: Kun je ons vertellen wie je bent?

Aziz: Ik ben geboren in Turkije, maar ik ben Aramees. In 1980 ben ik als vijftienjarige gevlucht naar Nederland, vanuit Zuidoost Turkije, de bakermat van het christendom, ooit een deel van Syrië. Nu ben ik gehuwd, heb drie kinderen en ben ik docent sociaalpedagogisch werk, vooral burgerschap, en voorzitter van de Aramese Vereniging voor Mensenrechten.

Hans: Wij zitten hier nu met de problematiek van de vluchtelingen. Is die vergelijkbaar met je eigen vlucht?

Aziz: Ja. In mijn regio botsten het leger van Turkije met de Koerdische strijders. Bij dit soort conflicten lijden de minderheden altijd het meest. Wij, Aramese christenen, moesten kiezen tussen beide partijen, maar wij konden dit niet. Wij zijn toen gevlucht: mijn ouders, een broer en drie zussen en ik. Nee, niet per boot, maar per vliegtuig via België.

Hans: Was dit moeilijk? Ik denk aan de taal en zo meer?

Aziz: Heel moeilijk. Ja, die taal – en heimwee... Ik was fysiek zwak en daar zat ik dan, als oudste van de klas nog in het basisonderwijs. Ik was wel leergierig, nieuwsgierig. Mijn ouders begeleidden mij niet, ik eerder hen. Alles was anders, alles was nieuw en ik zat daar dan maar, nogal aan mijn lot overgelaten in de klas. Ik wist dat ik niet meer terug kon. Mijn ouders zeiden mij: leer, leer, leer, zolang als je kunt.

In onze streek woonden allerlei volkeren, maar deze waren niet erg ontwikkeld, want nogal achtergesteld. Onze taal, Aramees, was daar verboden. Hier heb ik Aramees geleerd. De voertaal was er Koerdisch en slecht Turks.

Hans: Woonden daar ook Yezidi's? Zijn die eigenlijk christelijk – of islamitisch?

Aziz: Ja, maar zij zijn niet christelijk en niet islamitisch, maar zij delen wel de normen en waarden van het christendom en de islam. Het is een al heel oude religie, ouder dan islam en christendom, nog wortelend in de leer van ... Hoe heet die ook al weer?

Publiek: Zaratoestra?

Aziz: Ja, die.

Hans: Arameeërs, zijn die christelijk? Zijn zij op zichzelf een aparte minderheid?

Aziz: Ja en ja. Wij stammen af van de oudste bewoners van Mesopotamië en we zijn etnisch verwant aan de Joden. Deze stammen immers ook af van Abraham, die daar vandaan trok en die wel “de reizende Arameeër” genoemd wordt.

Direct nadat het christendom zich ging verspreiden zijn wij christelijk geworden: in het jaar 38. Voordien aanbaden wij de zon, zoals vrijwel alle volken en religies in die tijd en in die regio.

De Aramese kerk heet ook: Syrische kerk. Kerken kwamen er vanaf het jaar 40 in Antiochië. Onze kerkvaders hebben veel invloed gehad. Onze taal, Aramees, was de taal waarin Jezus sprak; de taal is verwant aan het Hebreeuws. Deze taal wordt ook nu nog onderwezen.

Onze ‘gouden periode’ duurde tot de zevende eeuw. Er waren toen 300.000 kerken in de regio en sinds de derde eeuw ook veel kloosters. Het Aramese christendom was toen wijd verspreid, tot in India en China, en had grote invloed in de vorm van een vreedzame cultuur.

Tot de islam kwam ...

Hans: In Nederland zijn er best wel veel Arameeërs. Ze vormen een sterke gemeenschap. Hoe kan dit?

Aziz: Wij zoeken elkaar altijd op. Wij zijn in Twente gekomen na de Armeense genocide van 1915; niet zozeer als gastarbeiders, als wel als vakmensen met een arbeidsethos, die je ook in Nederland en het christendom ziet: ‘Werk voor je brood’ en ‘Neem niet, maar geef’. Latere emigranten kwamen wel als gastarbeiders naar de industrie hier. Zij stichtten de eerste kerk hier, in Hengelo. Een kerk trekt mensen aan. Later kwamen er kerken bij in Enschede, Hengelo, Losser en Rijssen – en meer.

Hans: Wij hechten ook aan waarden en normen. Zijn deze dezelfde? Zijn er specifieke verschillen?

Aziz: Vooral naastenliefde; er zijn voor de ander; wees vergevingsgezind ... zoals het meisje uit Syrië wier ouders werden vermoord zei: “Ik wil ze dit vergeven”.

Hans: Dat kan moeilijk zijn!

Aziz: Ja, maar toch moet het. Denk aan Jezus aan het kruis: “Vader, vergeef het hen ...” Het zijn humanitaire waarden. Juist die zijn in Syrië nu hard nodig ...

Hans: Je bent actief bezig met de mensenrechten. Waarom is daar een aparte organisatie voor nodig? Er zijn immers meerdere van zulke groepen – denk aan Pax, Amnesty ...

Aziz: Je kunt geen vrede sluiten met wapens, alleen met gesprek. Je moet er ook voor met z'n tweeën zijn en dan afzien van elke vorm van eigenbelang.

De christenen in het Midden-Oosten worden nu niet gehoord. Wij willen hen een stem geven, dus spreken wij met politici, schrijvers en zo meer. Wij kijken ook met de bril van de islam; ik ken de islam vanaf mijn geboortedorp. Wij begrijpen de vluchtelingen van nu wel.

Vragen

Vraag: Begrijp ik dat u hier kerken heeft en een gemeenschap vormt?

Aziz: Ja, in Twente hebben wij acht kerken, grote zelfs, met een kruis erop. In Enschede zijn er drie kerken, die een vijfhonderd mensen herbergen.

Soms is het lastig dat iedereen alle buitenlanders snel als moslims zien; je moet het dan steeds uitleggen, bijvoorbeeld dat wij ook vasten, maar geen moslims zijn.

Ik zie wel een verschil: deze westerse samenleving is sterk gericht op het individu, het ‘ik’. Wij leven meer als gemeenschap, als ‘wij’.

Vraag: Spreken ze in Armenië ook Aramees? Sterft die taal niet uit?

Aziz: Let op: Armeens en Aramees, dat zijn twee verschillende volken, twee verschillende kerken en twee verschillende talen. De Armeniërs zijn ook christenen; zij hebben wel het Aramees nog lang gebruikt als liturgische taal. Arameeërs zijn eigenlijk Syriërs. Syrië is een Grieks woord qua oorsprong. Wij zeggen “Aram”, het Turks zegt “Saramia”. [Niet “Samaria”! – FG]

Ja, het Aramees is in Turkije verboden – het Koerdisch sinds kort niet meer. Dus de taal sterft uit. Op scholen wordt hij niet onderwezen, nog wel gebruikt in kerken, kloosters, in kleine gemeenschappen en in de diaspora.

Vraag: Vergevingsgezindheid, mooi! Ziet u ook verband met gerechtigheid? Bereid zijn tot vergeven impliceert voor mij ook gerechtigheid. Ook voor u?

Aziz: Dit is moeilijk. Wij hebben die genocide van 1915 gehad, waarbij 80% van ons volk is vermoord, waarna die genocide gewoon ontkend wordt. Gerechtigheid? Die is er niet en die komt er niet. Er zijn mensen weggevoerd, onze cultuur werd bestreden, onze taal weggevaagd. Toch is er nog steeds vergevingsgezindheid, zoals het Evangelie die van ons vraagt...

Vraag: Is vergeving wel mogelijk – zonder de ervaring van gerechtigheid? Zie Europa: Na zeventig jaar worden er nog nazi's vervolgd.

Aziz: Bij spijt kun je vergeven, zonder spijt wordt dit lastig. Je bent christen, maar ook een gewoon mens. Je mag jezelf ook verdedigen.

Vraag: Hier heeft traumaverwerking plaatsgevonden na de Holocaust. Bij u ook?

Aziz: Er is een documentaire gemaakt: “De vergeten genocide” en “De verborgen parel”. Onze grootouders spraken nooit over de genocide. Onze ouders wel. Het is een traumatiserend verhaal voor ons, de kleinkinderen.

Zelf heb ik afstand gedaan van de Turkse nationaliteit: ik ben nu Nederlander. Ik heb ook mijn naam veranderd. Dit was moeilijk bij gebrek aan een geboorteverklaring; het hele proces duurde dertig jaar. In Turkije bestaat nog steeds die systematische onderdrukking. Zo moesten sinds 1934 alle Arameeërs een Turkse achternaam aannemen.

Vraag: Hier wonen veel Turken! Ook in de politiek, en het kan je buurman zijn ...

Aziz: Ik praat daar open over. Er zijn ook Turken, intellectuelen dan, die de genocide wel erkennen, ook in het parlement. Zodra ze dit zeggen, wordt hun microfoon uitgezet ... Zo ligt dat daar.

Zelf zie ik ze als volwaardige collega, student, enzovoorts. Pas als zij het er over hebben en als zij dan de genocide ontkennen, kan er verwijdering ontstaan.

Intussen heeft de Europese Unie de genocide wel erkend.

Vraag: Vergeving en gerechtigheid ... U zei dat uw Patriarch gezegd heeft dat je je wel mag verdedigen. Is een Patriarch wel een wetgever?

Aziz: Voor mij niet. In staatkundig opzicht ben ik seculier: de staat is de wetgever.

Vraag: Naar ik begrijp, heeft de Aramese gemeenschap nooit een staat gesticht?

Aziz: Dit klopt. Het is niet realiseerbaar. Eigenlijk is Syrië ons land. Een opstand met wapens, zoals de PKK voorstaat, wijs ik af.

Vraag: Hoe ziet u Koerdistan?

Aziz: Dat bestaat niet; heeft ook nooit als staat bestaan. Nu wordt ons gebied, waar wij al vijfduizend jaar leven, ineens “Koerdistan” genoemd ...

Vraag: Willen de christelijke Turken wel een Koerdisch bewind?

Aziz: Nee. De Koerden hebben christenen vermoord en onder drukt, ook in het verleden. Ons volk is *altijd* onderdrukt ... sinds de islam er is...

Vraag: U zegt: “Ik ben seculier” Bent u dan niet religieus?

Aziz: Jawel, ik ben religieus. Zie het maar als een soort ‘protestant’ onder de Aramese christenen. Deze zijn nogal orthodox, al delen we wel dezelfde normen en waarden. De organisatie die ik opbouw is wel seculier. Kijk naar Nederland: een seculier land. Hier is de bisschop toch ook geen wetgever; dat is de staat.

Slotwoord

Hans: We sluiten hiermee de Vredesweek af. Heeft u nog een wijs woord voor ons?

Aziz: Vrede: beteken iets voor de ander, de medemens – dit is voor mij vrede.

Hans van Olst, onze gastheer van de Lebuinuskerk, spreekt een dankwoord uit en zegt: Ja, wat u noemt, dat zijn ook voor ons waarden om voor te blijven leven.

Verslag: Dr Frans Gieles.